

HET BELANG VAN NETWERKEN VOOR LOOPBAANLEREN

Netwerken als onderdeel van het keuzeproces voor vervolgstudie en arbeidsmarkt

INHOUD

1	Samenvatting	3
2	Loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB) en netwerken	4
2.1	De vijf loopbaancompetenties	5
3	Netwerken? Waarom zou je?.....	7
3.1	Ontwikkelen van de loopbaancompetentie netwerken	7
3.2	De mensen die je kent, kunnen je helpen	8
3.3	Wat is netwerken, het netwerk en sociaal kapitaal?	8
3.3.1	Netwerken als werkwoord	8
3.3.2	Doelgericht netwerken: snel, gemakkelijk en leuk.....	9
3.3.3	Het netwerk	9
3.3.4	Sociaal kapitaal	10
4	Het lespakket netwerken.....	12
4.1	Inzet in het onderwijsprogramma	13
4.1.1	VMBO	14
4.1.2	HAVO en VWO	15
4.1.3	Mentormethodes	15
4.1.4	Taalniveau en taalbeleid.....	15
4.1.5	Proeflessen	17
4.2	Inhoud en opbouw van het lespakket netwerken	17
4.2.1	Opbouw vanuit drie perspectieven	17
4.2.2	Portretten van leerlingen en hun netwerken.....	18
4.2.3	De onderwerpen per lesbrief	18
4.2.4	Netwerken in de praktijk voor leerling, docent en school.....	20
4.2.5	De netwerkthermometer.....	20
4.2.6	Bibliotheek.....	20
5	Colofon en verantwoording	21

1 SAMENVATTING

Het lespakket Netwerken is toegespitst op het loopbaanoriëntatie en -begeleidingstraject (LOB) van leerlingen in het voortgezet onderwijs. Het lespakket bestaat uit zeven lesbrieven. De lessen bieden een methode om gestructureerd en strategisch te bouwen aan een netwerk dat hulp biedt voor nu en voor later. Hiermee staat de leerling zelf aan het roer om sturing te geven aan het keuzeproces voor studierichting, vervolgstudie of loopbaan. Daarbij stellen we het werken volgens een strategie centraal bij het bouwen, onderhouden en benutten van een eigen, relevant persoonlijke (relatie)netwerk van de leerling.

Netwerken draait om steeds dezelfde thema's: inzicht in relaties, overzicht van de door jezelf onderhouden relaties, het onderhoud hiervan en de benutting van je relaties. Hét wezenlijke inzicht over netwerken is dat ze vrijwel altijd een grotere rijkdom en diversiteit aan kennis en informatie bieden dan waar we zelf, als individu, over beschikt.

De lessen geven inzicht in het netwerk als structuur, met daarin alle mensen die je kent, én aan netwerken als vaardigheid. Netwerken en netwerken opbouwen hebben verschillende perspectieven. Alles wat te maken heeft met structuur en inhoud is minder afhankelijk van persoonlijkheid en persoonlijke voorkeuren. Bij het werkwoord netwerken komen persoonlijke voorkeuren en karaktereigenschappen duidelijker naar voren.

Een netwerk past bij een persoon en ontwikkelt zich voortdurend door het ontmoeten van nieuwe mensen. Zonder strategie gebeurt dat doorgaans ineffectief en ongericht. Van nature bouwen mensen netwerken op met anderen die veel op hen zelf lijken. Daarmee wordt de kans kleiner dat er iets nieuws of nieuwe kansen op hun pad komen. Strategisch een netwerk ontwikkelen, onderhouden en benutten, betekent dat je met zo min mogelijk tijd, moeite en aandacht, gericht kunt bereiken wat je wilt met de hulp van anderen.

In de lessen over het netwerk als infrastructuur ontdekken leerlingen wat een netwerk is en hoe hun eigen netwerk eruit ziet. Ze krijgen daarmee zicht op hun eigen netwerk en op de aanpassingsmogelijkheden om te bouwen aan een netwerk dat past bij hun eigen doelen. Netwerken in het kader van (studie)keuzes en loopbaanperspectief.

In de lessen over netwerk als bron ontdekken de leerlingen welke mensen ze kennen, en hoe je kunt organiseren hoe je de mensen leert kennen met de voor jou relevante kenmerken, eigenschappen en hulpbronnen.

In de lessen over netwerken als vaardigheid ontdekken en ervaren de leerlingen wat netwerken in de praktijk betekent. Welke vaardigheden je nodig hebt, hoe je alle hulp vraagt en welke middelen je kunt gebruiken in wederzijds vertrouwen en respect, door ook klaar te staan voor anderen.

Het lespakket kan over meerdere schooljaren worden uitgespreid, afhankelijk van de beschikbare tijd, studie- en beroepskeuzeactiviteiten van de school en de mogelijkheden binnen het onderwijsprogramma.

Het lespakket bestaat uit 7 lesbrieven:

- Lesbrieven 1: Een netwerk? Heb ik dat ook?
- Lesbrieven 2: We are open!
- Lesbrieven 3: Jouw docent is een goudmijn
- Lesbrieven 4: With a little help from my friends
- Lesbrieven 5: Uit het oog is uit het hart
- Lesbrieven 6: De cursus nieuwe mensen leren kennen
- Lesbrieven 7: Netwerkhotsspots

Het is het meest logisch om de zeven lesbrieven in chronologische volgorde te behandelen. In het programma wordt de lesstof steeds verder opgebouwd. De lessen werken via inzicht toe naar bepaald gedrag dat de leerling nodig heeft om effectief te netwerken in het kader van zijn studie- en loopbaankeuzes. Een les voor het leven.

Overall in het document spreken over personen in de hij-vorm, natuurlijk bedoelen we daar dan hij of zij.

Dit lesprogramma kwam tot stand in opdracht van VO-raad en is een onderdeel van het project Stimulering LOB. Het lespakket is samengesteld en uitgevoerd door La Red B.V., gespecialiseerd in *social capital management*.

2 LOOPBAANORIENTATIE EN -BEGELEIDING (LOB) EN NETWERKEN

Loopbaanoriëntatie- en begeleiding (LOB) is een waardevol instrument. Het helpt leerlingen bij het maken van weloverwogen keuzes in hun studie- en loopbaankeuzeprocessen. Dit proces van loopbaanleren is bij voorkeur vraag gestuurd en gekoppeld aan de dagelijkse praktijk. Zo leren leerlingen hun eigen keuzes te maken en hun eigen loopbaanontwikkeling te sturen.

Daarbij zijn zowel het onderwijs als hun gehele sociale omgeving betrokken. Hun gehele netwerk van familie, vrienden, schoolomgeving en al die mensen die de leerling kent en ontmoet kunnen een bijdrage leveren aan het leren kiezen en de leerlingen helpen zich zo goed mogelijk op de eigen toekomst voor te bereiden.

Kiezen voor een toekomst

We kiezen allemaal, elke dag weer. Zelfs als je niet kiest, kies je toch. Ook als het om belangrijke levensvragen gaat, zoals over studie, werk, relaties en wonen. Keuzes waarin we onszelf (denken te) zijn en onszelf ontwikkelen. Het is de vraag is hoeverre we ons van die keuzes bewust zijn. Of het echt onze eigen keuzes zijn en dat we daarop willen sturen.

Onze keuzes worden deels bepaald door de mensen die we kennen. Familie, vrienden, kennissen, sportclubgenootjes, kortom iedereen in ons sociale netwerk beïnvloedt wie we zijn en wat we leren kiezen.

Weet jij nog wat je wilde worden toen je een jaar of vijftien was? Door wie werd je beïnvloed? Waren er rolmodellen of voorbeelden waar je naar (op)keek? Wat kwam er uit van je wensen en voornemens? Ben je inderdaad die opleiding of dat beroep gaan doen? Volgde je daarin je eigen voorkeur of had je omgeving daar ook de nodige invloed en sturing op?

Het is daarom belangrijk dat we al jong leren een geschikt sociaal netwerk te ontwikkelen en te onderhouden. Een netwerk dat voor jouw leerlingen perspectieven biedt en blijft bieden. Met mogelijkheden en toegang tot andere mensen die het gemakkelijker maken om datgene te bereiken dat leerlingen graag willen bereiken. Daarmee vergroten ze hun kansen op een juiste studiekeuze en op een betere toegang tot stages en de arbeidsmarkt. Leren netwerken en zorgen voor het juiste netwerk voor je wensen en doelen, dat is een cruciale vaardigheid voor het leven. Jong geleerd is oud gedaan.

21st century skills: netwerken 3.0

We leven in een kennis- en netwerksamenleving. Kennis en informatie is op grote schaal toegankelijk. We gebruiken allemaal digitale technologie om die informatie op wereldschaal te ontsluiten. In die enorme hoeveelheid informatie moeten we ervoor zorgen dat we de juiste informatie en kennis kunnen bereiken om keuzes te maken.

Onze sociale netwerken zijn daarin een belangrijk bron en filter. Ze geven toegang tot informatie, kansen op werk en allerlei soorten hulp waar we om verlegen kunnen zitten. Daarom is de loopbaancompetentie netwerken zo belangrijk. Niet alleen voor de schoolperiode, maar ook in je verdere (studie)loopbaan en leven.

Zelfs in deze digitale tijden, waarin we via *social media* voortdurend nauwe contacten onderhouden met anderen, blijft sociaal vaardig zijn in het contact van mens tot mens meer dan ooit belangrijk. Sociale vaardigheden zoals het aanknopen van gesprekken, het onderhouden van contacten en anderen de helpende hand toesteken. *Social media* maken ons het gemakkelijk om snel met grote groepen mensen in contact te zijn en te blijven. Maar ze worden pas echt waardevol als je ze niet slechts inzet voor vermaak en ontspanning. Elk middel waarmee je met anderen communiceert, is onderdeel van onze persoonlijke gereedschapskist. Met die gereedschappen kunnen we onze doelen in het leven bereiken. Zoals voor LOB, waar we het juiste gereedschap moeten inzetten voor het maken keuze voor de voor ons geschikte studie kiezen en kansen creëren op de stage- en arbeidsmarkt.

Het was en is een kleine wereld

Digitaal tijdperk of niet, het was en is nog altijd zo dat de mensen die je kent jou in je leven vooruit kunnen en willen helpen. En jij hen. Nog altijd golden en gelden, ook in onze snelle netwerksamenleving, de principes van de *six degrees of separation*. Dat wil zeggen je met iedereen in de wereld bent verbonden via zes andere mensen. Jij kent iemand die iemand kent, die ook weer iemand kent, en zo ken je via zes anderen iedereen ter wereld. In Nederland is dat aantal zelfs kleiner. Hier ben je slechts met twee of drie mensen die je kent met alle andere Nederlanders verbonden. Dus de juiste mensen kennen is een belangrijke competentie. Een kwaliteit die leerlingen zichtbaar kunnen maken in hun portfolio.

Netwerken als loopbaancompetentie

Met het lespakket netwerken werken decanen, mentoren en andere leerlingbegeleiders aan het ontwikkelen van deze belangrijke loopbaancompetentie. En passant draagt het lespakket bij aan de ontwikkeling van burgerschapskwaliteiten, zoals gelijkwaardigheid, de ontwikkeling van normen en waarden en de levenswijze: wie goed doet, goed ontmoet.

2.1 De vijf loopbaancompetenties

Op basis van onderzoek benoemen Marinka Kuijpers¹ en Frans Meijers vijf loopbaancompetenties die van belang zijn voor zelfsturing in de studie- en (leer)loopbaan van jongeren. Die vijf loopbaancompetenties zijn:

1. Motievenreflectie: wat wil ik?
2. Kwaliteitenreflectie: wat kan ik?
3. Werkexploratie: waar kan ik dat doen?
4. Loopbaansturing: hoe kan ik dat doen?
5. Netwerken: wie kan me daarbij helpen?

Het lespakket Netwerken bouwt met de leerlingen aan het ontwikkelen van deze vijf competenties en leert ze netwerken met een doel. Deze loopbaancompetentie gaat over het opbouwen, onderhouden en benutten van een netwerk dat is gericht op de loopbaanontwikkeling van de leerling. De relaties, die de leerling heeft of aangaat, helpen de leerling om op de hoogte te zijn en te blijven van actuele ontwikkelingen op de arbeidsmarkt. Daarbij zetten we *social media* in als digitaal middel om contact te leggen en te onderhouden.

De leerling leert en hoort via zijn netwerk hoe een sector in elkaar steekt en welke mogelijkheden er zijn voor functies en werkzaamheden. Een andere waardevolle opbrengst uit het netwerk van de leerling is de kans op reflectie, de terugkoppeling en mening vanuit zijn eigen netwerk op wie de leerling is en wat hij kan en hoe hij functioneert.

De indicatoren in de volgende tabel geven aan wat een leerling kan als hij deze competentie heeft ontwikkeld en beheerst.

Loopbaancompetenties ²	Indicatoren
Kwaliteitenreflectie	<ul style="list-style-type: none"> • Ik weet waar ik goed en minder goed in ben. • Ik weet welke kwaliteiten ik kan inzetten voor het beroep dat ik gekozen heb. • Ik kan de ontwikkeling van mijn beroepscompetenties en mijn talenten in verband brengen met eerdere ervaringen in mijn leven en met beelden/inzichten over mijn toekomstige studie- en arbeidsloopbaan en levensloop.
Motievenreflectie	<ul style="list-style-type: none"> • Ik kan aangeven wat ik leuk en interessant vind aan mijn opleiding. • Ik weet wat mijn werkwaarden zijn. • Ik kan verband leggen tussen eerdere ervaringen in mijn leven en mijn waarden. • Ik kan verband leggen tussen beroepsdilemma's en mijn waarden.
Werkexploratie	<ul style="list-style-type: none"> • Ik heb een beeld van de inhoud van het werk waarvoor ik leer. • Ik weet welke beroepscompetenties nodig zijn in het werk waarvoor ik leer. • Ik weet welke leeractiviteiten ik moet ondernemen om die beroepscompetenties te kunnen ontwikkelen. • Ik kan de organisatiecultuur van een bedrijf onderzoeken. • Ik ben op de hoogte van de ontwikkelingen in het werkveld. • Ik kan ontwikkelingen en cultuur in verband brengen met mijn kwaliteiten en motieven. • Ik weet wat de actuele beroepsdilemma's zijn in het werk waarvoor ik leer.
Loopbaansturing	<ul style="list-style-type: none"> • Ik kan doelen stellen voor mijn studieloopbaan. • Ik baseer keuzes in mijn leerproces op mijn kwaliteiten en waarden, en op mijn toekomstwensen. • Ik organiseer de begeleiding die ik nodig heb om mijn leerproces te sturen. • Ik stem mijn mogelijkheden en (ontwikkel)wensen af op de specifieke situatie van de stage/ werkorganisatie en/of arbeidsmarkt. • Ik toon mijn kwaliteiten en motieven in werk, stage en op de arbeidsmarkt.
Netwerken	<ul style="list-style-type: none"> • Ik beschik over een netwerk van mensen die mij kunnen helpen bij mijn (studie)loopbaan. • Ik onderhoud mijn netwerk en breid het uit. • Ik kan iets betekenen voor mensen in mijn netwerk.

Bron: Website LOB van de VO-raad

3 NETWERKEN? WAAROM ZOU JE?

We hebben in ons dagelijks (werkzame) leven allemaal onze netwerken. Daarvan maken we al vanaf onze geboorte deel uit. Ons sociale netwerk is de verzameling mensen die wij kennen en met wie we relaties onderhouden. De netwerken waar we onderdeel van uit maken overlappen elkaar vaak. Leerlingen en studenten kunnen bijvoorbeeld deel uitmaken van het lokale buurtnetwerk, lid zijn van een tennisclub en via vakantiewerk onderdeel uitmaken van het Hema-netwerk. De vraag is of daarin de mensen zitten die ze verder kunnen helpen met hun studiekeuze of verdere loopbaan. Daarom is het belangrijk dat je leerlingen en studenten leren netwerken, zodat ze hun netwerken gericht leren te ontwikkelen en benutten.

Acht van de tien banen worden vergeven via het netwerk, ook al staat de vacature in de krant en op internet.

De meeste mensen vinden werk via de mensen die ze kennen. Dat is zo en dat was altijd al zo. Verschillende studies tonen aan dat tussen de 60 á 80% van alle banen via het netwerk worden vergeven. Ook als deze baan via een vacature bekend is. Logisch ook, want werkgevers krijgen een enorme hoeveelheid sollicitanten op elke functie die vacant komt. Des te beter als iemand van harte wordt aanbevolen via het netwerk. Sterker nog: er is ook een groot aantal onzichtbare functies en banen, die alleen maar via het netwerk bekend worden gemaakt. Daarom is het handig en verstandig om goed verbonden te zijn in een netwerk dat er toe doet. Het ontwikkelen van de loopbaancompetentie netwerken en daarmee oefenen, helpt de leerlingen voor de kortere en lange termijn te sturen op het netwerk van hun keuze.

Het loont de moeite om mensen te kennen die je op de route kunnen zetten om via-via aan werk te komen of die je helpen aan reflectiegesprekken over je kwaliteiten en motieven. Of aan advies voor je studie- en loopbaankeuzes. Een goed netwerk gebruik je je gehele (werkzame) leven lang.

De mensen om ons heen bepalen voor een groot deel hoe we tegen de wereld aankijken, wat we bereiken in het leven en, bovenal, de manier waarop dat allemaal tot stand komt. Inzicht hebben in je netwerk is daarom net zo belangrijk als weten wat je wilt en welke kennis en talenten je in huis hebt.

De mensen die we kennen zorgen voor allerlei tussenstappen die nodig zijn om een goede studiekeuze te maken. In het kader van LOB kan netwerken heel goed worden ingezet om kennis te vinden over mogelijke vervolgstudies, geïntroduceerd te worden bij mensen die er iets over weten, warm aanbevolen te worden bij stages, op kansen geattendeerd te worden en om klankborden en reflectie te vinden. Dus eigenlijk voor alle tussenstappen die nodig zijn om een goede studie- en loopbaankeuze te maken.

3.1 Ontwikkelen van de loopbaancompetentie netwerken

De LAKS-monitor van 2014 en het LAKS rapport 'Scholieren eisen tijd en begeleiding voor hun loopbaan' laten zien dat er ruimte is voor versterking van de begeleiding bij studiekeuzemomenten. Een goed netwerk is van belang bij de sector- en profielkeuze en bij de keuze voor een vervolgopleiding. Dat netwerk kan helpen bij het maken van een gefundeerde keuze. Het kan toegang geven tot kennis en informatie over een bepaald beroep of het werken in een specifieke sector.

Uit het LAKS rapport blijkt dat scholieren erg veel waarde hechten aan het ontwikkelen van een netwerk dat kan helpen bij het maken van de juiste studiekeuzes. Later in het leven geeft deze zelfde loopbaancompetentie de leerlingen gemakkelijker toegang tot de stage- en arbeidsmarkt.

Iedereen heeft baat bij het ontwikkelen van de competentie netwerken, van docenten, schoolleiding, leerlingen tot ouders. Zeker leerlingen en docenten doen er goed aan om bewust aan de slag te gaan met het ontwikkelen van de competentie netwerken en daarvan de rest van hun leven de vruchten te plukken.

De mensen die de leerlingen nu al kennen én in hun studie- en loopbaan leren kennen, kunnen op veel manieren helpen bij studie- en loopbaankeuzes. Zij kunnen bijvoorbeeld:

- Zorgen voor introducties bij mensen die meer weten over een bepaald onderwerp. (*Kennis op doen over een bepaald beroep, sector of functie.*)
- Zorgen voor aanbevelingen bij mensen die meer weten over een bepaald onderwerp. (*Van harte worden aanbevolen, positief neergezet worden en vertrouwen krijgen.*)
- Leerlingen attenderen op kansen. (*Weten waar een baan(tje) of stageplaats vrij komt.*)
- Als klankbord fungeren om te ontdekken wat een leerling kan, leuk vindt en wil. (*Kwaliteiten- en/of motievenreflectiegesprekken voeren.*)

3.2 De mensen die je kent, kunnen je helpen

Netwerken is een belangrijke competentie in onze samenleving. We doen dat soms bewust en vaker onbewust. Slim gebruik maken van je netwerk helpt je om succesvol te zijn en je doelen te realiseren. Netwerken gebruik je voor allerlei zaken in het dagelijkse leven, of het nu gaat om het verkrijgen van je droomhuis, het verhelpen van een lekke band of het lobbyen voor een leefbare stad. Ook bij het krijgen van een beeld van waar je goed in bent, bij wat je leuk vindt of advies bij studie- en opleidingskeuzes kan het netwerk je helpen. Leerlingen hebben veel profijt van een relevant netwerk, bijvoorbeeld in het maken van de juiste studiekeuze of het vinden van een passende bijbaan of stage.

3.3 Wat is netwerken, het netwerk en sociaal kapitaal?

Tegenwoordig is voor veel werkenden het opbouwen en onderhouden van een netwerk een vereiste om kwaliteitswerk te kunnen leveren. Het actief opbouwen en onderhouden van relaties is noodzakelijk voor het polsen van wat er speelt in de wereld, het verder ontwikkelen van kennis, het betrekken van de juiste spelers bij nieuwe ontwikkelingen, het ondernemen van gemeenschappelijke activiteiten met anderen- en nog vele andere doelen.

Hoe we in de dagelijkse praktijk het beste een netwerk kunnen vormgeven komt meestal niet expliciet aan de orde. Velen ontwikkelen in de loop van hun loopbaan 'al doende' een eigen netwerkstijl en -aanpak en vertrouwen volledig op hun ervaringskennis. Een proces dat je heel gericht kunt oefenen en versnellen met de grote hoeveelheid inzichten op het gebied van relatieontwikkeling en -onderhoud. 'Strategisch netwerken' betekent dat we inzien dat onze relaties met anderen veelal bepalen hoe we onze doelen bereiken en daar bewust naar gaan handelen.

3.3.1 Netwerken als werkwoord

We hebben ieder vaak onze eigen opvatting van netwerken. Voor de een bestaat dat uit het op een informele manier bijpraten met contacten, terwijl het voor de ander een belangrijke manier is om zakelijke doelstellingen te realiseren en op een efficiënte manier zijn of haar werk te kunnen doen.

Het werkwoord netwerken definiëren we als het ontwikkelen, vormgeven en onderhouden van relaties op basis van een bepaalde strategie. Het gaat daarbij om het bewust opbouwen van duurzame relaties met contacten tussen mensen. We leggen de nadruk op 'mensen', omdat dezelfde activiteit ook kan worden beschouwd als het leggen van formele, minder persoonlijke contacten tussen 'functionarissen'. Als mens 'zijn' we uiteraard deels een functionaris: iemand met een plaatsbaar beroep, functie, organisatie of eigen zaak. Aan die kenmerken onthouden we elkaar. Maar in de eerste plaats voelen we ons een persoon met voorkeuren en eigenschappen. Bij het onderhouden van relaties is het belangrijk om dat voorop te stellen. De mensen die je kent zijn niet hun beroep, maar een persoon die iets nastreeft en bepaalde voorkeuren heeft. Het zijn ook juist die menselijke eigenschappen waardoor een 'klik' ontstaat die het begin van een relatie is en die ons later in staat stelt die relatie gaande te houden en de mens achter de relatie vragen te kunnen stellen.

Naast netwerken **als activiteit** onderscheiden we het netwerk als **zelfstandig naamwoord**. Dus de verzameling van alle mensen die je kent, dus bijvoorbeeld familie, vrienden, kennissen, burens, collega's, zakenpartners en mede-(verenigings) leden, iedereen waarmee je contact onderhoudt.

*Netwerken is
het ontwikkelen,
vormgeven en
onderhouden van
relaties op basis van
een bepaalde strategie.*

Netwerken draait om steeds dezelfde thema's: inzicht in relaties, overzicht van de door jezelf onderhouden relaties, het onderhoud hiervan en de benutting van je relaties. Dit lespakket over netwerken biedt inzicht in de werking van relaties, je netwerken en in je eigen ervaringen. Overzicht van je relaties krijg je door relatiemanagementsysteem te gebruiken. Het maakt niet uit welke, als het maar meer oplevert dan het kost aan investeringen. Onderhoud en benutting van relaties maken deel uit van een zelf te ontwikkelen strategie voor de opbouw van je eigen netwerk.

3.3.2 Doelgericht netwerken: snel, gemakkelijk en leuk

Om iets voor elkaar te krijgen, kunnen we de hulp van anderen goed gebruiken. De mensen die we kennen, kunnen ons helpen. Maar soms willen we iets bereiken of hebben we advies en informatie nodig waarbij de mensen die we al kennen ons niet kunnen helpen. We moeten dan nieuwe mensen leren kennen.

Doelgericht netwerken zorgt voor het effectief inzetten van onze tijd en aandacht. Er gaan immers maar 24 uren in een dag. En ook al is ons hart groot en kunnen we van veel mensen iets onthouden, je kunt niet met iedereen die je kent wekelijks een kopje koffie gaan drinken en bijpraten. Helder voor ogen hebben wat je wilt bereiken is zeer effectief bij het inzetten van je netwerk. Minstens zo belangrijk is het om overzicht te hebben over de grootte en de inhoud van jouw netwerk en hoe je de waarde daarvan inzet en benut.

Leerlingen hebben soms wel en soms geen enkel idee wat ze later willen worden, wat voor vervolgopleiding ze zullen kiezen of welke sector- en profielkeuze ze willen maken. Daarbij kunnen de mensen die ze kennen helpen.

3.3.3. Het netwerk

Wie kennen we eigenlijk? Iedereen heeft een sociaal netwerk dat zich in de loop van het leven verder opbouwt. In het dagelijks leven zien we daarvan als het ware alleen het 'vooraanzicht': de mensen die we 'kennen' en die we regelmatig overal tegen komen. Daardoor denken we gedurende de dag slechts aan een zeer beperkt aantal verschillende mensen (gemiddeld 150 mensen), in verhouding tot alle mensen die we kennen (gemiddeld 600 anderen). Als we die allemaal in kaart brengen, zien we een overzicht van ons netwerk. Voor de meeste mensen blijkt dit netwerk ineens veel groter en anders opgebouwd te zijn dan vermoed.

We kunnen een analytisch in kaart gebracht netwerk op een aantal kenmerken beoordelen om te bepalen of het (nog) goed past bij wat we willen bereiken of wat we willen weten. Dan moeten we kijken naar de grootte, diversiteit, inhoud, kwaliteit en structuur van ons netwerk. Kenmerken die elk een effect hebben op de wijze en mate waarin je netwerk jou kan helpen. Deze kenmerken vormen de basis van een zelf op te stellen strategie, met als belangrijke vraag: aan welke kenmerken moet mijn netwerk voldoen om de doelen en wensen die ik heb nu of in de toekomst te verwezenlijken of bereiken?

"Iemand kennen" kan heel verschillende dingen betekenen.

1) iemand van gezicht herkennen en 'weten dat deze persoon bestaat'. Deze personen hoeven jou dan zelf niet te kennen of herkennen, zoals bijvoorbeeld beroemdheden of televisiesternen.

2) iemand uit ervaring kennen. Zo 'kent' iedereen een huisarts, dominee of leraar of weet bijvoorbeeld dat mevrouw de Bruin drie huizen verderop woont. Van elkaar kennen op persoonlijk vlak hoeft dan geen sprake te zijn, maar de persoon in kwestie kan jou ook vaak herkennen of benoemen.

3) iemand persoonlijk kennen. Hier gaat het om mensen die je eens of meer dan eens hebt gesproken op persoonlijk vlak. De andere persoon kent jou ook, meestal even goed, en weet iets over je te vertellen. Binnen deze manier van 'mensen kennen' zijn weer gradaties aan te brengen, zoals we bijvoorbeeld doen met de termen 'zakelijke relaties', 'kennissen' en 'vrienden'.

De eerste categorie relaties heeft (ook) in virtuele netwerken weinig betekenis, behalve als uithangbordeffect.

Of een netwerk geschikt is voor een vraag over studiekeuzes of loopbaanontwikkeling toets je op de volgende criteria:

- De inhoud van het netwerk. Hoeveel netwerkcontacten heb je? Zijn dat er voldoende? Welke eigenschappen hebben deze mensen? Wat voor middelen kunnen ze voor je inzetten? Wat is de maatschappelijke positie van de mensen die je kent? Welk beroep hebben ze?
- De kwaliteit van het netwerk. Past het netwerk bij jouw (loopbaan)vragen? Hoe relevant is jouw netwerk? De benutbaarheid van jouw netwerk en de mate van wederkerigheid.
- De structuur van het netwerk. Hoe kun je door jouw netwerk navigeren? Wat voor type relaties heb je opgebouwd (veel goede vrienden of vooral kennissen)? Wat zijn de patronen in jouw netwerk (is het netwerk open genoeg)?

3.3.4 Sociaal kapitaal

Je moet tijd en aandacht in je relaties investeren. Relatieonderhoud is investeren in de relatie om die te laten voortbestaan en te kunnen laten renderen in de breedste zin van het woord. In investeringstermen zou je zeggen dat relaties met goede vrienden een uitstekend 'rendement' bieden in termen van begrepen worden en gewaardeerd te worden om wie we zijn. Dat geldt nog sterker voor de relaties die we hebben met onze levenspartners en onze kinderen. We doen er veel voor en we krijgen er meestal ook veel voor terug. Dat klinkt zakelijk, maar onze relaties zijn ook een onderdeel van ons persoonlijk kapitaal. Kapitaal met een lange termijn opbrengst in termen van wat je zelf wilt in het leven: aandacht voor elkaar, plezier, kennis, tips, doorverwijzingen en soms materiële hulp.

Sociaal kapitaal is de hulp die je kunt verwachten van de mensen die jij kent.

Investeren en rendement

Kortom, alles wat we onder een prettige relatie met mensen verstaan. We vinden het vaak ongepast om je netwerk te bekijken als een investering met rendement. We willen relaties graag zien als 'spontaan'. Toch denken we ongewild wel degelijk in termen van rendement van relaties: jij doet iets voor mij, ik doe in ruil iets terug voor jou. Daarvan is geen sprake in sterke familieverbanden. Maar het rendement gaat opspelen als we de relatie minder leuk vinden en die energie of ergernissen oplevert. Als we actief relaties met mensen verbreken, doen we dat meestal omdat we ervaren dat het ons teveel kost. De mogelijke kosten bestaan uit het onderhoud van de relatie én het geven van hulp als daar om gevraagd wordt, ook als het je slecht uitkomt om die te bieden. Relaties vragen om inzet van tijd, geld en energie. In de praktijk blijkt gelukkig dat de meeste mensen het goed onderhouden van relaties juist ervaren als een activiteit die energie geeft.

Een solide, langzaam groeiende belegging

In feite geeft relatieonderhoud toegang tot de diverse vormen van kapitaal die onze netwerkleiden bezitten. Het dus ook, onder bepaalde voorwaarden, mogen benutten van hun financieel, politiek, menselijk en cultureel kapitaal. Het is dát inzicht dat ervoor zorgt dat we kunnen spreken van 'sociaal kapitaal' als we ons netwerk bedoelen: de totale hoeveelheid hulp die daarin aanwezig is waar we op zouden kunnen rekenen.

Sociaal kapitaal is als een solide, langzaam groeiende belegging. De toegang tot hulp wordt langzaam opgebouwd, via het groeien van vertrouwen in elkaar binnen relaties. Dat vertrouwen groeit door wederzijdse leerervaringen, gevormd in ontmoetingen en gesprekken. Een relatie stabiliseert door deze leerervaringen en door het groeiend besef een deels gezamenlijke toekomst tegemoet te blijven gaan.

Nemen we in de tussentijd wederkerigheid en onderhoud in acht, dan leidt dit er uiteindelijk toe dat we van de mensen die we 'kennen' iets mogen vragen zonder daar direct iets voor terug te doen. Het in elkaar opgebouwde vertrouwen zorgt ervoor dat de ander er vanuit kan gaan dat gegeven hulp op een dag een tegenprestatie verdient.

Netwerken als extra bron van mogelijkheden

We hebben allemaal wensen en doelen die we op lange of korte termijn willen realiseren. Van het kopen van een huis, het afronden van een opleiding, het vinden van klanten tot het krijgen van kinderen. Bij het bereiken van die doelen zetten we diverse combinaties van middelen in. We denken daarbij dan eerst aan de inzet van persoonlijke financiële middelen. We kopen een goed of een dienst en om het doel te bereiken. Daarbij zetten we ook afwisselende combinaties van ons menselijk, cultureel en politieke kapitaal in om zaken vlotter te laten verlopen.

De hoeveelheid en variëteit aan middelen waarover we kunnen beschikken is eindig. Daar lopen we tegenop bij het bereiken van ingewikkelder doelen. Zoals het kopen van een betrouwbare computer of een tweedehands auto, je (eerste) huis, het vinden of aannemen van personeel of het starten van een onderneming. In die gevallen hebben we verschillende noodzakelijke kennis nodig waarover we zelf niet beschikken, die te kostbaar of te risicovol is om als dienst af te nemen (als die te koop zou zijn).

Rijkdom door toegang tot middelen

Hét wezenlijke inzicht over netwerken is dat zij vrijwel altijd een grotere rijkdom en diversiteit bieden dan waar we zelf, als individu over beschikken. Alle mensen in ons netwerk beheren hun eigen financieel, politiek, menselijk en cultureel kapitaal en vormen samen een zeer grote diversiteit aan middelen die ons van dienst kunnen zijn. We mogen daar toegang toe vragen als we relaties met deze mensen op een correcte en prettige manier onderhouden. In feite vormt dat een geweldige spaarrekening. De kans is groot dat het antwoord op elke ingewikkelde vraag in ons netwerk is te vinden. Zelf een oplossing uitwerken of die oplossing moeten kopen is in veel gevallen kostbaarder in termen van geld, tijd en moeite dan het onderhouden van contacten met de juiste anderen

4 HET LESPAKKET NETWERKEN

Het lespakket netwerken is ontwikkeld in opdracht van de VO-raad door La Red B.V. Het lespakket is een onderdeel van het project Stimulering LOB. Het pakket bestaat uit totaal zeven lesbrieven, met lesstof voor minimaal twee lesuren per lesbrief. In de praktijk is de leerstof geschikt om meer uren mee te vullen als leerlingen het een interessant onderwerp vinden en er graag langer van gedachten willen wisselen.

Om het voortgezet onderwijs handvatten te geven om netwerken op te nemen in het lesprogramma, is de VO-raad initiatiefnemer voor de ontwikkeling van dit lespakket. Dit lespakket biedt scholen in het voortgezet onderwijs de mogelijkheid om netwerken op te nemen in het onderwijsprogramma en zo leerlingen voor te bereiden en te begeleiden op hun studie- en loopbaankeuzes en daarbij hun netwerk wel overwogen en gericht te ontwikkelen en in te zetten. In de lessen ontwikkelen de leerlingen hun loopbaancompetentie netwerken en oefenen ze met het opbouwen en onderhouden van relaties aan de hand van verschillende opdrachten en oefeningen.

Tijdens de studieloopbaan van leerlingen komen zij in contact met veel verschillende mensen. Dit doen ze bijvoorbeeld tijdens (snuffel)stages, vrijwilligerswerk, bedrijfsbezoeken, sport- of hobbyclubactiviteiten, verjaardagen en (werk- of studie) evenementen. Tijdens deze momenten is er voor leerlingen een kans en een keuze om nieuwe mensen te leren kennen, de mensen die ze al kennen beter te leren kennen of de mensen die ze al kennen om hulp te vragen. Op zulke momenten is de inzet van de competentie netwerken erg handig. Hoe knoop ik een gesprek aan? Hoe wordt ik door een ander onthouden? Spreek ik eigenlijk wel de mensen die passen bij mijn loopbaanvraag? Willen de mensen die ik tref mij helpen? Kortom het bewust inzetten van de competentie netwerken is op elk moment bij de ontmoeting met anderen van wezenlijk belang. Weten wie je netwerk omvat en welke anderen jij gericht mag inzetten bij het bereiken van jouw doelen, is veel gemakkelijker dan het allemaal alleen doen. Het netwerk kan je zelfs helpen als je nog niet weet wat je wilt.

Het gericht vragen om hulp en het bewust ontwikkelen van een netwerk vragen aandacht voor de volgende vragen:

- Welke hulp heb ik nodig?
- Welke mensen kunnen mij helpen?
- Wat kan ik voor anderen betekenen?
- Ken ik mensen die mij kunnen helpen?
- Welke mensen moet ik leren kennen?
- Hoe kan ik deze mensen leren kennen?
- Waar komen deze mensen?
- Wat moet ik doen om deze mensen te leren kennen?
- Hoe heb en houd ik contact?
- Hoe kan ik om hulp vragen?

Door toepassing van deze lesbrieven werk je ook aan de loopbaancompetenties en motievenreflectie van de leerlingen. Bovendien helpt het ze om de competentie werkexploratie beter te benutten. Uiteraard wordt de loopbaancompetentie netwerken met de lesbrieven ontwikkeld.

Het lespakket netwerken is toegespitst op het loopbaanbegeleidings- en studiekeuzeproces van leerlingen in het voortgezet onderwijs. In deze lesbrievenreeks gaan we uit van doelgericht netwerken in het kader van studie- en loopbaankeuzes en stellen we het werken volgens een strategie centraal bij het bouwen en onderhouden van een eigen, relevant netwerk.

4.1 Inzet in het onderwijsprogramma

Het lespakket netwerken richt zich op de ontwikkeling, het benutten van en het bouwen aan het netwerk van de leerling(en) in het kader van studie- en loopbaankeuzes. Het lespakket kan over meerdere schooljaren worden uitgespreid, afhankelijk van de beschikbare tijd, studie- en beroepskeuzeactiviteiten van je school en de mogelijkheden binnen het onderwijsprogramma.

Het project Stimulering LOB van de VO-raad helpt decanen, mentoren en andere leerlingbegeleiders om leerlingen een weloverwogen keuze voor een vervolgstudie (of loopbaan) te laten maken.

(Bron: VO-raad)

We raden aan het lespakket te gebruiken voorafgaand aan de studie- en loopbaankeuze-activiteiten van je leerlingen. Je kunt de lesbrieven meerdere malen inzetten in de lessen en zo de vooruitgang zien in de ontwikkeling van de loopbaancompetentie netwerken van je leerlingen.

Per lesbrief staat aangegeven wanneer deze het beste is in te zetten, en welke activiteiten je aan de lesbrief kunt koppelen. De antwoorden en uitkomsten van de opdrachten en oefeningen zijn zeer geschikt om op te nemen in een portfolio. Bij het maken van de opdrachten kun je verder bouwen op opdrachten uit voorgaande netwerklessen uit het lespakket.

Een aantal opdrachten uit de verschillende lesbrieven lijkt op elkaar. Per lesbrief wordt aan een opdracht een ander, verdiepend, perspectief van netwerken gekoppeld. Door de lesbrieven in chronologische volgorde uit te voeren, kun je de uitwerkingen van oefeningen uit eerdere lessen gebruiken als basis om verder op door te bouwen en te verdiepen. Met het uitwerken van de opdrachten bouwen de leerlingen aan hun portfolio. Elke lesbrief gaat weer dieper in op het eigen netwerk en de netwerkvaardigheden van de leerlingen.

Netwerken (de vaardigheid) en netwerken (als structuren) opbouwen kent verschillende perspectieven. Alles wat te maken heeft met structuur en inhoud is minder afhankelijk van persoonlijkheid en persoonlijke voorkeuren. Bij het werkwoord netwerken komen persoonlijke voorkeuren en karaktereigenschappen wat duidelijker naar voren.

Netwerken is uiteindelijk iets persoonlijks. De één gaat het gemakkelijk af, de ander heeft er meer moeite mee. Dat hangt allemaal samen of je gemakkelijk contact legt of dat je meer introvert bent? Vraag en geef je gemakkelijk hulp of doe je iets liever zelf? Ben je je bewust van de mensen die je leert kennen en wat voor eigenschappen zij hebben of laat je de ontmoetingen met anderen aan het toeval over? Sommige mensen hebben een groot en divers (heterogeen) netwerk, sommige mensen een klein en gelijkvormig (homogeen) netwerk. Afhankelijk van wat je wilt bereiken, past een netwerk beter bij.

De oefeningen in de verschillende lesbrieven zijn niet gericht op competitie, maar moet je zien in het licht van de persoonlijke ontwikkeling van de leerling. Omdat netwerken een persoonlijke activiteit is, staat de ontwikkeling van (het netwerk en het gedrag van) de leerling centraal. Als leerlingen moeite hebben met het uitvoeren van opdrachten of deze helemaal niet uitvoeren zegt dit ook (en soms zelfs juist) iets. Het lespakket geeft de leerling en de docent voldoende mogelijkheden om leermomenten te ontwikkelen en daar op te reflecteren.

De lesbrieven helpen de leerlingen om de mensen die ze kennen in te zetten om antwoord te vinden op de vragen die ze hebben over hun studie- en loopbaankeuzes. Per opdracht lees je waar je het met de leerlingen over kunt hebben. Het reflecteren op het, al dan niet getoonde, gedrag van de leerling is belangrijk. Je kunt de leerling, door met hem of haar te reflecteren, helpen en ondersteunen bij de ontwikkeling van de competentie netwerken.

Er zijn veel verschillende momenten en activiteiten door de school organiseert waarop leerlingen in contact (moeten) komen met anderen. Al deze momenten bieden een mooie aanleiding om met de leerling te reflecteren op hun netwerkgedrag. De lesbrieven kunnen het beste worden ingezet voorafgaand aan het jaar waarin leerlingen:

- Een sectorkeuze maken.
- De profielkeuze maken.

60% van de leerlingen zit op het VMBO. Die leerlingen zullen zich voor hun arbeid vooral regionaal bewegen. Zij hebben dus ook een regionaal netwerk nodig.

40% van de leerlingen zit op HAVO/VWO. Zij bewegen zich (inter)nationaal voor hun arbeid en hebben dus een (inter)nationaal netwerk nodig.

In netwerken is het zeker niet *one size fits all*. Afhankelijk van doelen en wensen, persoonlijkheid en karakter, past een netwerk bij je. Zonder strategie ontwikkelt een netwerk zich ook, maar niet altijd op de meest effectieve manier. Van nature bouwen mensen netwerken met anderen die veel op zichzelf lijken. Daarmee wordt de kans kleiner dat er iets nieuws of nieuwe kansen op je pad komen. Met een strategie netwerken ontwikkelen, onderhouden en benutten, betekent dat je met zo min mogelijk tijd, moeite en aandacht kunt bereiken wat je wilt met de hulp van anderen.

4.1.1 VMBO

De lesbrieven zijn geschikt voor de volgende leerjaren:

- • VMBO leerjaar 2 Praktische Sector Oriëntatie (intern keuzeprocess profiel).
- • VMBO leerjaar 3/4 (extern keuzeprocess): beroep.

De examenprogramma's voor de beroepsgerichte vakken in het VMBO worden vernieuwd. In plaats van 35 verschillende afdelingsprogramma's, komen er negen nieuwe programma's bestaande uit een kern, een profiel en keuzedelen. In de kern van elk nieuw examenprogramma heeft LOB een plaats gekregen. Dat betekent dat alle VMBO-leerlingen aan de slag moeten met loopbaanoriëntatie en -begeleiding en dat LOB als een rode draad door hun onderwijsprogramma moet lopen. Alle VMBO-leerlingen moeten voortaan werken aan hun eigen loopbaanontwikkeling en daarvan bewijzen overleggen. Zie de website: www.leerloopbanen.nl.

Met dit lespakket kan het onderwijs werken aan die bewijzen. De opdrachten in het lespakket zijn geschikt om op te nemen in het Programma van Toetsing en Afsluiting. Denk daarbij aan de volgende onderdelen

- De netwerkkaart als bijlage bij jouw CV, om aan elke toekomstige werkgever duidelijk te maken wat je te bieden hebt in termen van het netwerk dat je meebrengt.
- Jouw netwerkactieplan, waarin helder wordt welke acties je gaat uitvoeren om jouw netwerk te ontwikkelen, onderhouden en benutten.

4.1.2 HAVO en VWO

De lesbrieven zijn geschikt voor:

- HAVO/VWO leerjaar 3: profielkeuze

Netwerken is een activiteit. De lesbrieven geven de leerlingen inzicht in en kennis over hun eigen netwerk. Om het netwerk te ontwikkelen, om te bouwen aan nieuwe relaties en om huidige relaties te bevestigen en benutten moeten zij actie ondernemen. Leerlingen moeten aan de slag. Ze voeren netwerkacties uit om een doel te realiseren. Per doel kan dus een netwerkactieplan worden gemaakt.

Je kunt de leerlingen naar aanleiding van het uitvoeren van een lesbrieven zelf acties laten bedenken of acties meegeven. Door de leerlingen de acties te laten vastleggen in een netwerkactieplan, ontstaat een overzicht van acties die de leerlingen gaan uitvoeren of hebben uitgevoerd.

Als de leerlingen netwerkacties hebben benoemd, dan kun je met de leerling(en) de netwerkacties bespreken en op hun gedrag reflecteren, ook als ze geen opvolging hebben gegeven aan de benoemde acties.

Voor het portfolio van leerlingen zijn in ieder geval de volgende onderdelen geschikt:

- De netwerkkaart als bijlage bij jouw CV, om aan elke toekomstige werkgever duidelijk te maken wat je te bieden hebt in termen van het netwerk dat je meebrengt.
- Jouw netwerkactieplan waarin helder wordt welke acties je gaat uitvoeren om jouw netwerk te ontwikkelen, onderhouden en benutten.

4.1.3 Mentormethodes

De lessen kunnen worden ingezet in het LOB-werkplan van je school. De lesbrieven zijn bewust mentormethode-onafhankelijk ontwikkeld, zodat de lesbrieven zijn in te zetten met én zonder het gebruik van een specifieke methode. Bij de ontwikkeling van het lespakket zijn diverse mentormethodes geraadpleegd.³ Sommige mentormethodes besteden aandacht aan de competentie netwerken. Gebruik dit lespakket als aanvulling op de mentormethode die je gebruikt. De lessen zijn zo goed mogelijk onafhankelijk van schooltype en leerproces ontwikkeld.

4.1.4 Taalniveau en taalbeleid

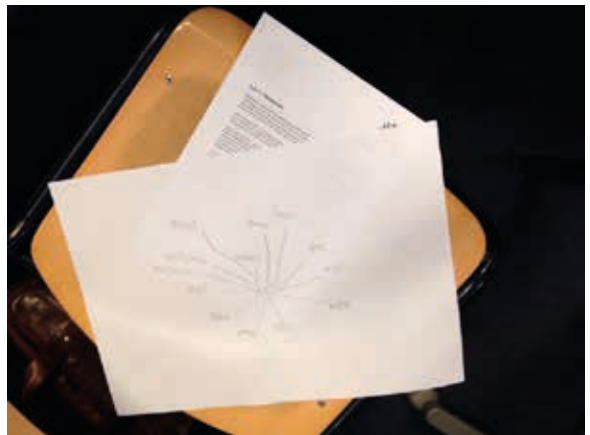
De lesbrieven zijn geschreven en getoetst op taalniveau 2F voor de leerlingen. De lessen netwerken kunnen instrumenteel zijn bij het taalbeleid.

Lesbrieven	De lesbrieven zijn toegespitst op het loopbaanbegeleidings- en studiekeuzeprocess van leerlingen in het voortgezet onderwijs. De lesbrieven kennen een vaste heldere opbouw. De lesbrief start telkens met een inleiding waarin kort de verschillende fases in de les worden toegelicht vervolgens een begrippenlijst waarin definities worden gegeven van begrippen die in de lesbrief worden gebruikt en enkele reflectievragen voor de docent. Dan volgt een overzicht van de benodigde materialen en wordt de opbouw van de lesbrief beschreven. Achtereenvolgens doorloopt deze opbouw de volgende fases: Oriëntatiefase, voorbereidingsfase, uitvoeringsfase en evaluatiefase. Elke fase bestaat uit minstens één opdracht. De opdrachten worden beschreven volgens een vaste structuur: eerst wordt een theoretisch kader gegeven vervolgens een beschrijving van de opdracht. Deze wordt gesplitst in een docentversie en in een leerlingversie. De docentversie en de leerlingversie worden apart beschreven.
Referentieniveau	Leerlingversie: 2F / docentversie: 3F
Opleiding/niveau	Qua taalgebruik (fundamenteel niveau) is het materiaal te gebruiken binnen het vmbo, onderbouw havo- vwo en mbo niveau 1 en 2.
(Taal)vaardigheid	Lezen zakelijke teksten / Opdrachten
Taken	Lezen van informatieve teksten en maken van bijbehorende opdrachten
Taalniveau tekst en opdrachten	<p>2F</p> <p>De teksten gaan over alledaagse onderwerpen, onderwerpen die aansluiten bij de leefwereld van de leerling en over onderwerpen die verder van de leerling af staan.</p> <p>Lezen van informatieve teksten: Kan informatieve teksten lezen, waaronder schoolboek en studieteksten (voor taal- en zaakvakken), standaardformulieren, populaire tijdschriften, teksten van internet, notities en schematische informatie (waarin verschillende dimensies gecombineerd worden) en het alledaagse nieuws in de krant.</p> <p>Techniek en woordenschat: In de onderbouw van het vo is de woordenschat geen onderscheidend kenmerk meer. De woordenschat van de leerling is voldoende, om teksten te lezen en wanneer nodig kan de betekenis van onbekende woorden uit de vorm, de samenstelling of de context worden afgeleid.</p> <p>Begrijpen: Kan de hoofdgedachte van de tekst weergeven en maakt onderscheid tussen hoofd- en bijzaken. Legt relaties tussen tekstdelen en teksten. Ordent informatie voor een beter begrip. Herkent beeldspraak (letterlijk en figuurlijk taalgebruik).</p> <p>Interpreteren: Legt relaties tussen tekstuele informatie en meer algemene kennis. Kan de bedoeling van de schrijver verwoorden.</p> <p>De leerling als lezer kan instructieve teksten lezen die het eenvoudige niveau overstijgen. De aanwijzingen bij de opdrachten mogen geen enkel probleem zijn. Overigens, de leerling als lezer, zal ook geen moeite hebben met redundante teksten als reclameteksten, advertenties, folders maar ook brochures van formele instanties of licht opiniërende teksten uit tijdschriften.</p> <p>Op dit niveau is de woordenschat geen onderscheidend kenmerk van de leerlingen meer. De woordenschat van de leerling is voldoende, om teksten te lezen en wanneer nodig kan de betekenis van onbekende woorden uit de vorm, de samenstelling of uit de context afgeleid worden.</p>
Bron	Referentiekader Taal en Rekenen, De referentieniveaus, Meijerink 2009
Opdrachten	
Tekstkenmerken	<p>De opdrachten hebben een heldere structuur. De verbanden in de tekst bij de opdrachten worden duidelijk aangegeven. De tekst heeft overwegend een lage informatiedichtheid en is niet te lang. De tekst bevat expliciete verbanden met signaalwoorden.</p> <p>De leerling kan onderscheid maken tussen hoofd- en bijzaken. Kan de relaties tussen de verschillende fases maken en informatie ordenen. Ook wordt de beeldspraak herkend.</p> <p>De leerling kan samenhangende antwoorden geven met een eenvoudige, lineaire opbouw, over uiteenlopende vertrouwde onderwerpen uit de (beroeps) opleiding en van maatschappelijke aard.</p> <p>De leerling kan relaties tussen teksten evalueren en beoordelen. Ook kan een eenvoudige tekst beknopt worden samengevat.</p> <p>Systematisch ordenen van informatie moet geen probleem opleveren.</p>

4.1.5 Proefflessen

Voor de ontwikkeling van dit lespakket zijn op verschillende scholen en in diverse onderwijstypes en leerjaren proefflessen uitgevoerd door de ontwikkelaars van het lespakket én door mentoren en/of docenten. Op deze manier zijn de lesbrieven getest voor het gebruik in de klas.

De reacties van mentoren en docenten zijn positief. Docenten geven aan dat het eenvoudig is om de lesbrieven uit te voeren en dat de oefeningen concreet en toepasbaar zijn. De ervaring van docenten is dat de leerlingen begrijpen waar netwerken over gaat en hoe het is toe te passen in hun studiekeuzeproces. De leerlingen zijn enthousiast en geven aan dat het prettig is dat er aandacht wordt besteed aan het onderwerp netwerken⁴.

Figuur 1 Proefflessen

4.2 Inhoud en opbouw van het lespakket netwerken

Het lespakket netwerken bestaat uit zeven lesbrieven. De lessen bieden een methode om gestructureerd en strategisch te bouwen aan een netwerk dat hulp biedt voor nu en later. Hiermee staat de leerling zelf aan het roer om sturing te geven aan het keuzeproces voor studierichting, vervolgstudie of loopbaan.

4.2.1 Opbouw vanuit drie perspectieven

De lesbrieven zijn opgebouwd vanuit drie perspectieven.

4.2.1.1 Het netwerk als infrastructuur

Ook in een netwerk kun je reizen en de beste route bepalen. Eigenlijk is het niet heel anders als de keuze voor een route als je reist van den Haag naar Zwolle. In de lessen over het netwerk als infrastructuur ontdekken leerlingen wat een netwerk is en hoe hun eigen netwerk eruit ziet. Ze krijgen daarmee zicht op hun eigen netwerk en ook aanpassingsmogelijkheden om te bouwen aan een netwerk dat past bij hun eigen doelen. Netwerken in het kader van (studie)keuzes.

Trefwoorden: in kaart hebben, sturing, kennis over netwerken en netwerkvorming, typen relaties (uitwisseling), bewustzijn, kennissen, goede vrienden, ons-kent-ons. Koppeling met de indicator van de loopbaancompetentie netwerken: Ik beschik over een netwerk van mensen die mij kunnen helpen bij mijn (studie)loopbaan.

Figuur 2 Metrokaart van Londen

Figuur 3 Matrosjka's

4.2.1.2 Het netwerk als bron

De mensen in jouw netwerk zijn knooppunten, overstapstations, en hebben allerlei hulpmiddelen die mogelijk voor jou interessant zijn. In de lessen die gaan over het netwerk als bron, ontdekken de leerlingen welke mensen zij kennen en hoe die zo te organiseren dat je de mensen leert kennen met de voor jou relevante kenmerken, eigenschappen en hulpbronnen.

Trefwoorden: overzicht, sturing, kennis over netwerkvorming, grootte, mensen en eigenschappen, functies van mensen, wat zit er in mijn netwerk, sociaal kapitaal, soort-zoekt-soort.

Koppeling met de indicator van de loopbaancompetentie netwerken:
Ik beschik over een netwerk van mensen die mij kunnen helpen bij mijn (studie)loopbaan.

Figuur 4 Een groep mensen

4.2.1.3 Netwerken als werkwoord

Alleen maar weten hoe een netwerk werkt en hoe jouw netwerk eruit ziet is natuurlijk onvoldoende. Je moet er ook wat mee doen. In de lessen die gaan over netwerken in de praktijk, ontdekken en ervaren de leerlingen wat netwerken in de praktijk betekent. Wat voor vaardigheden je nodig hebt, hoe je alle hulp vraagt, wat voor middelen je kunt gebruiken.

Trefwoorden: levensecht, benutten, doen, contact hebben, ontmoetingen, opbrengst van mijn netwerk, leuk om te doen, iedereen kan het, competent voelen, kwaliteit, wederkerigheid, benutbaarheid, bouwen, onderhouden, mensen op de hoogte houden, gebruik, via mensen op de hoogte zijn, doen, hoe, onderhoud, continu, levens- en werkwijze, plezier.

Koppeling met de indicatoren van de loopbaancompetentie netwerken:

- Ik beschik over een netwerk van mensen die mij kunnen (*en willen*) helpen bij mijn (studie)loopbaan.
- Ik onderhoud mijn netwerk en breid het uit.
- Ik kan iets betekenen voor mensen in mijn netwerk?

4.2.2 Portretten van leerlingen en hun netwerken.

Het lespakket bevat vier portretten van denkbeeldige leerlingen. Deze vier voorbeeldleerlingen hebben allen een ander netwerk met verschillende kenmerken. Per lesbrief worden de onderwerpen van de lesbrief aan de hand van twee van deze vier leerlingen toegelicht.

4.2.3 De onderwerpen per lesbrief

De lesbrieven zijn uitgewerkt in verschillende lesfasen: oriëntatiefase, voorbereidingsfase, uitvoeringsfase en evaluatie. Na elke oefening volgt een evaluatie over de opbrengst van de lesbrief en soms met een huiswerkopdracht of praktijkopdracht.

De leerdoelen zijn ingedeeld naar:

Hoofd

Hart

Handen

Lesbrief 1 (Een netwerk? Heb ik dat ook?) heeft voor de leerlingen als leerdoel: het zicht krijgen op jouw netwerk en de hulp die daarin zit verborgen.

In deze eerste les oriënteren de leerlingen zich op de begrippen en de denkwijze die bij de competentie netwerken horen. Een netwerk bestaat uit alle mensen die we kennen. Netwerken als activiteit is het bewust opbouwen van duurzame relaties met als basis de contacten tussen mensen waarmee iets kan worden gerealiseerd.

De mensen om je heen bepalen grotendeels wat je in het leven bereikt én de wijze waarop dat tot stand komt. In deze maken de leerlingen kennis met het tekenen van hun eigen netwerk. Ze gaan beseffen dat ze een netwerk hebben en dat ze daaruit hulp ontvangen.

In lesbrief 2 (We are open!) leggen we uit dat de structuur van het netwerk de toegang bepaalt tot de wereld van de leerlingen.

Deze tweede les behandelt de structuur van een netwerk. De structuur is bepalend voor wat je met je netwerk kunt bereiken. Door te weten hoe hun netwerk is opgebouwd, kunnen de leerlingen bewuster en gericht hun netwerk bouwen, bevestigen en de hulp benutten die ze vanuit hun netwerk kunnen verkrijgen.

De leerlingen tekenen hun eigen netwerk en kijken naar de verbindingen tussen de verschillende mensen die ze kennen. Ze ontdekken en analyseren de structuur van hun netwerk. Ken je de structuur van je netwerk, dan kun je bewust en gericht sturen op het ontwikkelen en verrijken van je netwerk voor de studiekeuze en verdere loopbaan.

Lesbrief 3 (Jouw docent is een goudmijn) legt aan de leerlingen uit dat zij de beste hulp krijgen van hun kennissen.

In deze derde les leren de leerlingen dat de diversiteit van een netwerk essentieel is voor de verschillende hulp ze kunnen krijgen. Hoe meer verschillende mensen je kent (in leeftijd, opleiding, beroep, geslacht, woonplaats en interesses), hoe meer nieuwe dingen je hoort en meer hulp er in je netwerk aanwezig is. Dus hoe meer mogelijkheden dit biedt voor zijn studie- en loopbaankeuzes. De leerlingen bekijken welke beroepen er in hun netwerk zitten en wie de mensen kennen die zij kennen (hun tweede orde netwerk).

Lesbrief 4 (With a little help from my friends) heeft als subtitel 'Durf te vragen'.

Netwerken is gebaseerd op wederkerigheid. De basis voor het ontvangen van hulp is wederzijdse betrokkenheid. In deze vierde les ontdekken de leerlingen dat het belangrijk is contacten te onderhouden van contacten en te bouwen aan vertrouwen. Maar dat het ook belangrijk is om (de juiste, heldere) vragen stellen aan het netwerk te kunnen stellen om hulp te krijgen. Ze oefenen met het bewust uitspreken waar ze naar op zoek zijn of waaraan ze behoefte hebben in het kader van hun studie- en loopbaankeuzes.

Lesbrief 5 (Uit het oog is uit het hart) staat in het teken van 'in beeld blijven' en 'van je laten horen'.

In de vijfde les ontdekken de leerlingen dat slechts de mensen die je vaak ziet en spreekt op je netvlies staan. Ze leren dat het juist verstandig is om goede contacten te onderhouden met de mensen die je minder vaak ziet. Die mensen zijn meer divers en kunnen daardoor beter helpen dan de mensen die je goed kent (de kracht van zwakke relaties). De leerlingen oefenen

met hoe ze bewust contact met kennissen kunnen onderhouden (relaties bevestigen). Hoe ze bereiken dat anderen zich hun blijven herinneren, om zo de waarde van het netwerk nu en in de toekomst in stand te houden.

Lesbrief 6 (De cursus nieuwe mensen leren kennen) richt zich op de kunst van het handen schudden en andere praktische vaardigheden. In de zesde les gaan leerlingen verder werken aan hun vaardigheden om relaties met anderen te bouwen. Ze oefenen met kennis maken en de juiste indruk maken, door nieuwe plekken te bezoeken en af te stappen op nieuwe mensen. Ook worden ze zich ervan bewust dat ze zich aan anderen kunnen laten voorstellen via de mensen die ze zelf al kennen.

In lesbrief 7 (Netwerkhotsspots) ontdekken de leerlingen dat ze naar nieuwe plaatsen kunnen gaan om nieuwe mensen te ontmoeten. Ook oefenen ze met het ontmoeten van nieuwe mensen op nieuwe plaatsen. En oefenen ze met het stellen van andere vragen aan mensen op de plaatsen waar ze al komen. Ze leren nadenken over welke mensen waarmee je in contact wilt komen waar zijn te vinden. Om plaatsen te bezoeken niet zozeer om dat wat daar plaatsvindt, maar vooral om de mensen die je daar naar verwachting kunt vinden.

Als je de lesbrieven chronologisch doorloopt (van 1 naar 7), ontstaat het meest logische lesprogramma waarin de lesstof steeds verder wordt opgebouwd en uiteindelijk toewerkt naar bepaald gedrag dat de leerling nodig heeft om effectief te netwerken in het kader van zijn studie- en loopbaankeuzes.

4.2.4 Netwerken in de praktijk voor leerling, docent en school

Het lespakket kan worden ingezet bij de activiteiten die de school zelf organiseert en biedt gericht en actief sturing op het ontwikkelen en benutten van het netwerk. Zo kun je denken aan de ouderbetrokkenheid: benut de school het netwerk van de ouders? Hoe krijgen (bedrijfs)excursies of beroepenmarkten vorm en invulling? Worden daar ouders of bijvoorbeeld oud-leerlingen (alumni) voor gevraagd? Is er een alumnibeleid? Hoe zijn (of worden) de contacten met het lokale en regionale bedrijfsleven onderhouden?

De lesbrieven netwerken zijn bij uitstek geschikt om te koppelen aan projectweken met netwerken als rode draad.

Per lesbrief is aangegeven bij welke (buitenschoolse) activiteiten de lesbrief past en worden voorbeelden gegeven. Deze voorbeelden zijn niet uitputtend, maar dienen als inspiratie en vertrekpunt.

On Stage, krachtig netwerkinstrument

On Stage startte in 2007 en faciliteert een nieuw, duurzaam, persoonlijk en lokaal ondernemersnetwerk voor jongeren.

On Stage levert daarmee een bijdrage aan de beroepsoriëntatie- en ondernemersvaardigheden van jongeren. De lessen junior-netwerken zijn onderdeel van het programma. La Red heeft ook bij On Stage haar bijdrage geleverd voor de lessen netwerken. Onderzoek wijst uit dat On Stage bijdraagt aan de ontwikkeling van het netwerk van de leerlingen.⁵

4.2.5 De netwerkthermometer

Het lespakket bevat ook een netwerkthermometer voor de leerlingen. In deze 'test' komen de verschillende onderwerpen uit de lesbrieven terug. De thermometer is een instrument waarbij de leerling de ontwikkeling van hun netwerk kunnen monitoren. Het is geen meetinstrument om leerlingen onderling met elkaar te vergelijken. Je bekijkt vooral de netwerkontwikkeling van jezelf en het plezier wat je hebt met netwerken en het netwerk benutten voor je studieloopbaan. De netwerkthermometer is geschikt voor elke les en elk moment. Bijvoorbeeld als startpunt aan het begin van een schooljaar, om vervolgens gedurende het schooljaar of na uitvoering van één of meerdere lesbrieven opnieuw in te zetten.

4.2.6 Bibliotheek

De theorie in de docentenhandleiding van de lesbrieven is in verdichte vorm beschikbaar in de leerlingversies van de lesbrieven. Er is veel informatie beschikbaar over netwerken en sociale netwerkanalyses. Het is een breed vakgebied dat wordt toegepast in de energiesector, in de gezondheidswetenschappen, in verkeer en vervoer en in vele andere onderdelen van de maatschappij.

In de bibliotheek vind je, deels per lesbrief gerubriceerd, links naar online artikelen, beeldmateriaal en onderzoeken die je kunt gebruiken als achtergrondinformatie of om te laten of horen tijdens de les en de leerlingen mee te geven als extra materiaal. In de bibliotheek is ook een overzicht opgenomen van boeken die de moeite waard zijn om te lezen.

5 COLOFON EN VERANTWOORDING

Het lespakket netwerken is ontwikkeld door La Red B.V. De ontwikkelaars en schrijvers zijn:

Ronald van Es - Netwerkadviser, La Red B.V.
Martin van der Gaag - Universitair docent netwerken en netwerkanalyses, Vrije Universiteit Amsterdam
Annemiek van Gelder - Management consultant, Bureau de Bont B.V.
Miriam Notten - Managing consultant, La Red B.V.
Oscar Schneider - Directeur, Bureau de Bont B.V.

De input vanuit het veld en onderwijswereld is ruimhartig gegeven door:

Els van Osch - VO-raad
Katinka Verhagen - VO-raad
Jan-Hendrik de Jonge - Ellobee
Michiel van den Anker - RSG Linge College

We hebben waardevolle aanwijzingen gekregen van:

Marinka Kuijpers - Carpe Carrière Perspectief

Het lespakket is beoordeeld op taalniveau door:

Dennis Warnier - De La Salle Baarle-Nassau

De pilotlessen konden we (laten) geven door de inzet van:

Yvonne Mulders - Beatrix College
Judith Cabollet - Beatrix College
Martine Buijsen - Were Di

Het is waardevol om zelf een netwerk te hebben om een beroep op te kunnen doen. Daardoor kregen we toegang tot ervaring en omgevingskennis die een bijdrage leverde aan het lespakket netwerken.

La Red B.V. 1 juli 2014

Hoe komen wij aan onze wijsheid?

La Red B.V. (sinds 2003) is gespecialiseerd in Sociaal Kapitaalmanagement. Als specialist in *social capital management* helpen we al meer dan tien jaar onze grote, brede klantenkring de vele duizenden sociale contacten van hun medewerkers voor zich te laten renderen. Elk persoonlijk netwerk van zakelijke en privérelaties biedt laagdrempelig toegang tot kennis, contacten, informatie en gunsten. Ieder van ons kent honderden anderen en opgeteld biedt dat gezamenlijk sociaal kapitaal van uw medewerkers een zeer groot potentieel aan waardevolle connecties voor uw organisatie.

Met onze ervaring en wetenschappelijke kennis analyseren we uw sociaal kapitaal en leren u door Netwerkend Werken dat gericht, strategisch, optimaal te laten groeien en renderen voor de organisatiedoelen. Kennis en inzicht die zich snel terugverdienen in geld, snelheid en reputatie, met blijvend concurrentievoordeel.

Onze kennis en ervaring zijn gebaseerd op wetenschappelijke onderzoeken en netwerktheorie van onderzoekers zoals Granovetter (the Strength of Weak Ties), Burt (Structural holes) en vele anderen waaronder Martin van der Gaag (Social capital measurement).

Onze droom is om op elke school in Nederland van, VO tot en met WO, in het curriculum lessen terug te zien die jong volwassenen vaardig maken in het bouwen, onderhouden en benutten van relevante netwerken.

BRONNEN

La Red (2003-2014) readers strategisch netwerken, netwerken in de praktijk, virtueel netwerken, renderende relaties

Verbrugge, L.M. (1977) The structure of adult friendships. *Social Forces* 56:576-597.

Van de Bunt, G. (1999) Friends by choice: an actor-oriented statistical network model for friendship networks through time. Amsterdam: Thesis.

Weber, M. (1921/1978) Economy and society. Edited by Guenther Roth and Claus Wittich. Berkeley: University of California Press.

Becker, G.S. (1964) Human capital: a theoretical and empirical analysis, with special reference to education. New York: NBER and Columbia University Press.

Schultz, T. (1961) Investment in human capital. *American Economic Review* 51:1-17.

Johnson, T. (1970) Returns from investment in human capital. *American Economic Review* 60:546-60.

Bourdieu, P. (1984) Distinction: a social critique of the judgement of taste. Cambridge: Harvard University Press.

Newman, M.E.J. (2000) Models of the Small World. *Journal of Statistical Physics* 101:819-841.

Granovetter, M. (1973) The strength of weak ties. *American Journal of Sociology* 78:1360-1380.

Burt, R.S. (1992) Structural holes: the social structure of competition. Cambridge MA: Harvard University Press.

Bavelas, A. (1950) Communication Patterns in Task-Oriented Groups. *The Journal of the Acoustical Society of America* 22:725-730.

Guetzkow, H; Simon, H.A. (1955) The Impact of Certain Communication Nets upon Organization and Performance in Task-Oriented Groups. *Management Science* 1:233-250.

Freeman, L.C. (1979) Centrality in social networks. Conceptual clarification. *Social Networks* 1:215-239.

Gaag, M. van (2005), The measurement of individual social capital

UITLEG BIJ DE CREATIVE COMMONS-LICENTIES

De materialen en kennis die La Red levert in het kader van dit project worden beschikbaar gesteld onder een Creative Commons-licentie. Dit betekent dat alle scholen het materiaal vrijelijk kunnen gebruiken, maar dat het niet commercieel verhandeld mag worden en er ook geen afgeleide producten van gemaakt mogen worden. De naam van La Red B.V. wordt in al het materiaal vermeld met deze licentie erbij.

De iconen van de Creative Commons hebben de volgende betekenis.

Naamsvermelding. We staan anderen toe om dit werk waar wij auteursrecht op hebben te kopiëren, distribueren, vertonen, en op te voeren maar uitsluitend als wij vermeld worden als maker.

Onze naam mag als volgt vermeld worden: ontwikkeld door La Red B.V. in opdracht van de VO-raad (www.lared.nl en www.vo-raad.nl).

Niet-commercieel. Anderen mogen dit werk kopiëren, vertonen, distribueren en opvoeren, mits niet voor commerciële doeleinden.

Geen Afgeleide Werken. Anderen mogen dit werk kopiëren, distribueren, vertonen en opvoeren mits het werk in de originele staat blijft. Het is niet toegestaan dat anderen dit werk gebruiken als basis voor nieuw materiaal.

- i Meijers, F., Kuijpers, M., en Bakker, J. (2006), Over leerloopbanen en loopbaanleren, loopbaancompetenties in het (v)mbo. Het Platform Beroepsonderwijs.
- ii Zie http://www.lob-vo.nl/sites/default/files/Hulpkaart_samenvatting_loopbaancompetenties_0.pdf Samenvatting van de vijf loopbaancompetenties
- iii Laks Monitor 2014, http://www.laks.nl/uploads/pdf/Persbericht%20LAKS%20presenteert%20resultaten%20LAKS_monitor.pdf
- iv Het Laks onderzoek: Scholieren eisen tijd en begeleiding voor hun loopbaan. <http://www.laks.nl/uploads/pdf/Publicaties/eindrapport%20Scholieren%20eisen%20tijd%20en%20begeleiding%20voor%20hun%20loopbaan%20-%20LAKS,%20april%202013.pdf>
- v Geraadpleegde en bekeken mentormethodes:
- Mentormethodes van scholen:**
- <http://www.daltonalkmaar.nl/leerlingen/keuzebegeleiding-vwo-havo>
 - <http://www.daltonalkmaar.nl/leerlingen/keuzebegeleiding-pso-vmbo>
 - http://www.theresialyceum.nl/Portals/0/documenten/webmaster%200910/downloads/binnenwerk_over_de_brug_13_14_v1.pdf
 - <http://beatrixcollege.dedecaan.net/>
 - www.breingeheimen.nl
 - http://oudenbosch.markland.nl/onderwijs/beroepsgerichte_leerwegen_kader_en_basis/keuzebegeleiding/www.voorelkementor.nl
- Digitale mentormethodes:**
- Kiezen op komst <http://www.eisma.nl/edumedia/upload/files/docenteninstructieKiezenopkomst.pdf>
 - Keuzedossier <http://www.keuzedossier.nl/>
 - Koerswijzer: <http://www.koerswijzer.info/Home/>
 - Qompas: <http://www.qompas.nl/scholieren.html>
 - MC: http://www.docentenpakket.noordhoff.nl/wps/portal/epn!/ut/p/b0/04_Sj9CPyKssy0xPLMnMz0vMAfGjzOKDgk1CHZ0MHQ0MAAs0MDDw9vDws_JxDHP3MTPULsh0VAW-XbsY!/
 - TKMST: http://www.tkmst.nl/tkmst_test
 - Beroepen in beeld
 - Loopbaanscan van de VO-raad
 - MBO LOB Toolbox
- vi Proefflessen met het lespakket netwerken zijn uitgevoerd bij:
- Beatrixcollege in Tilburg – Havo 2
 - Were Di in Valkenswaard – Havo 3
 - Were Di in Valkenswaard – VMBO 2
- vii *Bron: "The value of the program On Stage for the VMBO-student". Draft Master Thesis. November 2012; Eva Smeele. Zie ook <http://www.onderwijsstage.nl/missie.php>*

COLOFON

Het project Stimulering LOB ondersteunt scholen bij loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB) van leerlingen. Het project werd in 2009 opgezet door de VO-raad <<http://www.vo-raad.nl/projecten/stimulering-lob>>, met middelen van het ministerie van OCW. Het project helpt decanen, mentoren en andere leerlingbegeleiders om leerlingen een weloverwogen keuze voor hun vervolgstudie of –loopbaan te laten maken.

Het project stimuleert regionale samenwerking en proberen de deskundigheid in scholen op dit gebied te vergroten. Daarnaast moedigen wij scholen aan een helder beleid op het gebied van LOB te voeren.

Contactgegevens:

VO-raad, project Stimulering LOB
Aidadreef 4
3561 GE Utrecht

Website:

www.lob-vo.nl

Vormgeving:

Pieters Media